

Grundtvig på Grønlandsk

Frederik Nielsen: N. F. S. Grundtvigip Tussiusiai kalaallisuunngortitat. Pilersuiffik, Nuuk (Godthåb) 1985. Med forside og illustrationer af Hans Lyngø og elever fra Grønlands kunstskeole i Nuuk.

I 1985 udsendte det grønlandske forlag Pilersuiffik en smuk lille bog. Den indeholder et udvalg af Grundtvigs salmer og sange, oversat til grønlandsk af digteren Frederik Nielsen. Omslaget, der også er udført af en grønlandsk kunstner *Hans Lyngø*, fremstiller en organist ved orglet. Bag ved orglet ses en engel, der betragter ham. Bogen er gennemillustreret af elever ved kunstskeolen i Nuuk. Frederik Niensens oversættelser repræsenterer et dristigt og mangesidigt udvalg, der spænder fra salmer som »Alt hvad som fuglevinger fik«, »Den signede dag« og »O kristelighed« over bibelhistoriske sange som »I kvæld blev der banket på helvedes port« til fædrelandssange som »Fædreland, ved den bølgede strand«.

Til at begynde med er man tilbøjelig til at sige med Andreas Haarder i hans anmeldelse af *A Grundtvig Anthology* (»Det umuliges kunst«, Grundtvig-Studier 1985): »Hvordan overhovedet oversætte Grundtvig?« – og så til grønlandsk! Et sprog, der i sin struktur er totalt forskelligt fra dansk! Et såkaldt polysyntetisk sprog, hvor ordene består af flere, undertiden mange dele: stamme og tilhæng. Det grønlandske sprog lægger megen vægt på det korrekte, nuancerede udtryk; hertil bidrager de mange tilhæng, som ofte har adverbial betydning. De kan udgøre en hel kæde, og resultatet bliver et meget langt ord, der kan svare til en hel dansk periode.

Men når Frederik Nielsen har overvundet den store vanskelighed der ligger i sproget, og har haft lyst og mod til at oversætte Grundtvig, hænger det sammen med, at han som ung blev stærkt inspireret af Grundtvig.

Frederik Nielsen, digter, skolemand og politiker, blev født 1905. Efter en kateketuddannelse ved seminariet i Godthåb (nu Nuuk) kom han til Danmark, hvor han – som den første grønlander – tog lærereksamen ved seminariet i Tønder. Fra seminarietiden i Godthåb kendte Frederik Nielsen Grundtvigs tanker om folkelighed og kristendom, og det kom til at betyde meget for ham, at han under sin seminarietid i Tønder i tre år kom til at bo hos en familie, der var stærkt grundtvigsk præget. Men inden han kom til Tønder, havde han en afgørende oplevelse i København. I sine erindringer fortæller Frederik Nielsen om sin deltagelse i et møde i Kirkeligt Samfund 1927, hvor han første gang hørte salmen »Alt hvad som fuglevinger fik«. Salmesangen greb ham stærkt. Bagefter hørte han Holger Begtrup tale. Han siger herom: »Vor deltagelse i mødet var for mig helt uforglemmelig«. Og senere: »Dengang fik jeg den overbevisning, at den grundtvigske kristendom var den form for kristendom, og den kristne livsform, der stemte overens med mig.«

Efter tilbagekomsten til Grønland virkede Frederik Nielsen i mange år som efterskole- og seminarielærer. I 1934 udkom hans første roman *Tūmarse* (Thomas), en grønlandsk slægtssaga, som foregår i forrige århundrede. Knud Rasmussen havde varmt anbefalet dens udgivelse og slutter sin anbefaling med ordene: »Jeg betænker mig da ikke på at betegne bogen som et betydeligt arbejde.« Frederik Nielsen har selv oversat bogen til dansk i 1980. I 1940'erne udsendte han flere lyriske digtsamlinger. Nogle af hans digte er oversat til dansk, bl.a. det smukke digt om den grønlandske kvinde, »Vandbærersken«.

Frederik Nielsen er stadig produktiv som forfatter. I årene 1970–1983 udgav han således, foruden et bind erindringer, hele tre romaner. Den første handler om den store folkevandring fra Amerika til Grønland, og de følgende skildrer det grønlandske folks historie op til 1921.

Frederik Nielsen har også ønsket at inspirere sine landsmænd som oversætter. Her vil det være rimeligt at nævnte, at han foruden Grundtvigs salmer har oversat et udvalg af danske digte (»Fra Kingo til Kaj Munk«, 1980). Han har været medlem af et udvalg til fornyelse af den grønlandske salmebog og er med i en gruppe, som arbejder på en ny grønlandsk oversættelse af Bibelen.

Frederik Nielsen må betegnes som en kulturpersonlighed. Han har også virket som politiker, bl.a. som medlem af landsrådet i 4 år. En af hans mærkesager var indførelsen af dansk som skolefag. Det havde voldt ham store vanskeligheder at tilegne sig sproget som voksen, og han mente med rette, at man langt lettere kunne tilegne sig sproget som barn. Men samtidig har han gennem sit omfattende og betydelige forfatterskab i høj grad medvirket til at bevare det grønlandske sprog.

I 1956–69 var Frederik Nielsen chef for Grønlands Radio. I denne stilling fik han rig lejlighed til at arbejde med folkeoplysning. Hans interesseområder og virkefelter kom således til at ligge nær op ad Grundtvigs.

I det følgende vil jeg give nogle prøver på Frederik Nielsens Grundtvigoversættelser. Jeg har valgt to for Grundtvig karakteristiske salmer, som repræsenterer yderpunkter i Grundtvigs sprogbrug. Jeg har gengivet dem i tilbageoversættelse til dansk i ligefrem prosa. Den poetiske strofeform, der passer til de kendte melodier, har jeg forsøgt at give et indtryk af ved at aftrykke de samme strofer på grønlandsk.

Alt, hvad som fuglevinger fik

1. I, der har fået vinger som fuglene og stemme at kvindre med som de, skal takke Gud, fordi han elsker de små mennesker og bestandig værner om dem, der rammes af ulykke her.	Sulussitat timmissatut qarluusikkallu taakkutut qujaffigiisiuk Guuti asallugit inunnguit sernissortartuarmagit perlussiortut maani.
2. Min sjæl! i tankerne og i tungens ord har du vinger. Du kan rigtig bruge dem, når du med din stemme synger salmer inde fra hjertet.	Tarniga, eqqarsaatinik qarlunnilu oqaatsinik peqarputit sulunnik. Atorluarsinnaavatit nipinnik tussiaruit qamanna uummatinnik
3. For dig er det vigtigste af alt denne Guds nåde. Den fik du, min sjæl! din Gud, der lod sig føde, har givet dig den.	Tamanit annerusumik ilinnut pisarialik unaavoq Guutip saammaa. Tamanna tarniga pivat inunngortittup Guutivit ilinnut tunniussaa.

4. Så vågn da op, min sjæl,
vend dig med lovsang
mod din frelser.
Thi gennem Ånden lader han sin nåde
og den kærlighed han ejer
blive dig til del.

Iterit taava tarniga,
qujaniummik saakkina
annaassisigisannut.
Anersaakkut saammaanninni,
asanninneq pigisani
pitimmagit ilinnut.

5. Og sig til fuglene
og englene i himmelen
at du som svar vil sige tak til Gud
ham der har givet dig
vinger og røst
til at lovprise ham.

Tusarlikkillu timmissat
qilammiullu inngilit
akillugit qujassut
anikkumagit Guutimut
nersuutissiisimasumut
sulunnik nipimillu!

O kristelighed

1. O, min frelser!
du skænker det, som verden ikke ved,
det, vore legemlige øjne ikke plejer at se,
det, som er gemt i vort hjertes indre.
Fyldt med kærlighed er Guds bolig,
den, han har valgt.

Annaaaisoq-aa,
tunissutit tassa silap nalusaa,
timitta isaasa takunngitsagaa
ilutsinni uummatip toqqortaraa.
Asanninnilik tassa Guutip inaa,
qinersimasaa.

2. Det bliver dejligt
at leve, når døden er afmægtig,
når dødens bytte, levendegjort,
går over til livet,
når kærligheden stråler
som en morgenstund med sol.

Nuannissaqaaq
toqup artugaani inuussalluni,
toqup tigusifii inuunissamik
inuunermut nuuppata uummarlutik,
asanninneq saqqarpat ullaakkutut
seqinnersutut.

3. I det nye land,
dér har det herlige ingen grænser,
dér er der ingen plads for døden.
Dér er der intet, der hindrer glæden,
dér skal denne verdens evige plage
høre op.

Nunassaq nutaaq.
Nuannersua killeqassanngilaq.
Tamaani toqu ineqassanngilaq.
Tipaatsuut akornuteqassanngilaq.
Piunnaassavoq naalliunnartua
silap matuma.

4. O, sande tro.
Du vil sætte os sikkert over
her fra dødens bolig
til de levendes land, bestemmelsesstedet,
vær hos os, når vi kommer,
du dejlige.

Upperneq pivik.
Ikaarfissaraatsigit aalaatumik
tamaani toqup ineqarfianit
inuusut nunaannut apuuffissamat.
Tikilluta maani-najuunnariat,
nuannersutit.

5. Hør, o håb,
nyskabt i dåben.
Lad os få Åndens vinger,
for at vi kan nå landet deroppe,
hvor solen skinner uden ophør
i evighed.
6. O kærlighed,
al krafts udspring,
gennem Jesu ord i nadveren
skænker du velsignelse deri.
Giv os at drikke af din livskilde,
vi, som vansmægter.
7. I kærlighed
skal vi leve i fuldkommenhed.
Kærlighed, varm mit hjerte,
smelt det med din sols varme.
Gid i mit indre må begynde
mit livs fryd.
- Ata, neriut,
nutaamik kuissummi pinnngortutit.
Anersaap suluutaanik pissitsigut,
tikeqqullugu pavaniittoq nunaat,
seqinnertuartoq kipissanani
soraajaatsumi.
- Asanninneq-aa
nukissap tamarmi pilersarfia!
Nerliivimmi Jiisup oqaasiisigut
tunissutigaat tassani pilluaat.
Iminnik inuussuteqartitsigut
tumannngortugut.
- Asanninnermi
inuussaavugut naammalerfissami.
Asanninneq, uummatiga kissaguk,
seqernivit kissaanik aalersiguk.
Ilunni pilerli inuunissama
nuannersua.

Det er klart, at der findes forestillinger og begreber hos Grundtvig – eller overhovedet på dansk – som er uoversættelige til grønlandsk. Når strofe 2 af »O kristelighed« taler om, at »kærlighed vokser som dagen i vår, med roser i hår« kan det ikke sige en grønlander noget. Oversætteren har i stedet fastholdt det direkte solbillede: »når kærligheden stråler som en morgenstund med sol«. I strofe 3 tales der om *timeglasset* – »hvor glasset ej rinder med gråd eller sand«. Ordet findes ikke på grønlandsk – i Dansk-grønlandsk ordbog er det defineret ved en hel sætning – og Frederik Nielsen har derfor taget det parti at omdigte hele strofen. Det grønlandske sprog tvinger til større enkelhed end Grundtvigs. Det kan føre til noget meget smukt – som i de to sidste strofer om kærligheden. De har grebet det væsentlige og udtrykt det med en umiddelbar inderlighed, som gør, at man efter min mening ikke savner Grundtvigs ordrigdom.

»Alt, hvad som fuglevinger fik« rummer ikke sådanne vanskeligheder for den grønlandske oversætter. Salmen, som i sin tid havde grebet Frederik Nielsen så stærkt, virker inspireret i den grønlandske oversættelse. Hertil bidrager sikkert fuglemotivet, lige fortroligt for en grønlandsk og en dansk digter.

Hvad mener nu en grønlander om Frederik Niensens oversættelser af Grundtvig? Herom foreligger der et vidnesbyrd i en anmeldelse i Atuagagdliutit/Grønlandsposten af en anden grønlandsk digter, *Kristian Olsen, aaju*. Han skriver bl.a.: »Nu foreligger Farés (Frederik Niensens) oversættelse af 30 salmer og sange af Grundtvig, hvis indhold han meget smidigt har overført til vores sprog. Idet han har læst dem gennem Grundtvigs mange ordbilleder har de ligesom fået Grundtvigs ånd i sig, så at de får os til at græde af bevægelse, gør os opløftede og virker stærke.«

Jeg må give Kristian Olsen ret. Jeg synes, det er lykkedes Frederik Nielsen digterisk at omsætte Grundtvigs salmer til grønlandsk ud fra en dyb fortrolighed med Grundtvigs billedsprog og tankeverden.

Signe Michelsen